

Posudek oponenta diplomové práce

Název práce: Odpuštění, přehlížené etické téma?

Autor práce: Marie Hejná

Obor studia: Etika v sociální práci

Posudek vypracoval: Jaroslav Vokoun

Datum: 14.5.2021

Cílem předložené práce bylo dle autorky „ukázat hlavní souvislosti mezi etikou a sociální prací s ohledem na téma odpuštění, přičemž o odpuštění budu pojednávat primárně teologicky, částečně filosoficky a okrajově se téma pokusím také nastínit z pohledu psychologie.“ Hlavním (nikoli ovšem jediným!) problémem tohoto přístupu je, že autorka neví, co je teologie a jak pracuje, a v seznamu literatury neuvádí jediné teologické dílo, jen zbožné brožurky (nepočítáme-li Weberovu učebnici morální teologie a jeden článek D. Opatrného, který ale také žádné teologické spisy necituje). Sledováním autorčina užívání pojmů teologie a teologický (viz např. „V teologii dále nalézám mnoho lidí duchovní oporu, když to nejvíce potřebují“ nebo: „Odpuštění není pouze filosofickým tématem, je propojené i s náboženstvím. Tyto dva obory spolu velice úzce souvisí, proto zmíním i pohledy autorů zabývajících se touto tematikou“) dospěl oponent k závěru, že autorce jde o náboženský a specificky křesťanský přístup ke zvolenému tématu, což také zřejmě nakonec vyjádřila v názvu podkapitoly 4.3. Křesťanský pohled na problematiku viny.

Křesťanské hledisko je v diplomové práci legitimní, nicméně aby práce naplnila standardy odborné práce, je zapotřebí distancovaného vyjadřování, zahrnujícího celou odbornou komunitu, nikoli jen její příslušníky sdílející křesťanskou víru. Následující formulace jsou proto zřejmě nepřijatelné: „Vina je zde přítomna již od počátku světa, kdy se Adam a Eva dopustili prvotního hříchu, a to tím, že zradili samotného Stvořitele.“ „Ve svědomí se setkává člověk s Bohem.“ Atd.

Výběr literatury je většinou nezdůvodněný či zdůvodněný následovně: „V mé práci bude klíčovým autorem z oblasti filosofie R. Spaemann, z jehož knihy „Štěstí a vůle k dobru“ jsem čerpala, neboť jsem ji dostala k Vánocům od mého otce, který má filosofii moc rád, a zajímá se o ni.“ či „I sv. Augustin se nepřímou vyjadřuje k pojmu viny. Ve své práci jej zmíním, neboť se stal ve své době biskupem, který měl ukazovat směr svým

současníkům a je považován za jednoho z otců filosofického, teologického i duchovního vidění církve.“

Jedním z citovaných autorů je Collin Tipping, jehož neznám, ale podle toho, co jsem našel na webu, pochybuji, že jde o autoritu, s níž lze v odborném textu argumentovat (připustíme-li už jako citovatelné autority všechny ty Gilberty a Grüny...). Na záložce k citované knize se píše: „Tato kniha velice pravděpodobně změní váš život. (...) Radikální odpuštění, na rozdíl od ostatních druhů odpuštění, působí okamžitě a umožní vám zbavit se pocitu oběti, otevřít svá srdce a povznést vaše vibrace.“

Problémem je i citování; autorka zřejmě uvádí všechnu použitou literaturu, ale necituje konkrétně u citovaných výroků, např.

„Tomu autor říká tak zvaně „provzdušnění světa.“ (kdo, kde?)

Při citování z Bible autorka zřejmě nerozlišuje mezi biblickým textem a nadpisky vydavatelů ČEP (a tento zdroj by bylo třeba uvést, jiné překlady nadpisek nemají a překládají biblický text odlišně): „Člověk podlehne svůdci a chce být roven Bohu. Poznává však jen svou bídu. Nejzchytralejší ze vši polní zvěře, kterou Hospodin Bůh učinil, byl had.“

Autorka uvádí v textu mnoho historek, jimiž ilustruje svůj výklad – historiky by však měly být řádně uvedeny, z textu není často jasné, zda jsou z její praxe či zda je někde vyčetla (obecně se k tomu vyjadřuje v závěru práce). V rámci sociální práce má uvádění příkladů také své standardy, kterých je třeba se držet, má-li být patrná argumentační hodnota či zobecnitelnost tohoto případu – autorka jde myslím občas za hranice toho, co lze z případu skutečně vyvodit, viz např. „Tento příklad je jasným důkazem, že každý potřebuje cítit lásku, pocit opory a sounáležitosti i ve chvílích, kdy pochybil, a nevyšlo mu vše tak, jak by mělo“. Vůbec by si autorka měla dávat pozor na tvrzení s kvantifikátory každý, všichni, jediný... - to se těžko dokazuje, viz např. tvrzení:

„Každý znás je ze solidarity odpovědný na nespravedlnost, která světem panuje“

„Tento příklad je jasným důkazem, že každý potřebuje cítit lásku, pocit opory a sounáležitosti i ve chvílích, kdy pochybil, a nevyšlo mu vše tak, jak by mělo“

„Odpuštění je z hlediska etiky jedinou cestou k odstranění zla“

„Pouze za předpokladu milujících rodičů se člověk může dostat na cestu lásky“

„Veškeré utrpení na světě má význam.“

Řada autorčiných tvrzení není vyargumentována, jiná jsou banální a u některých vůbec nerozumím, co chtěla říci. Některé příklady: „O odpuštění by měl viník žádat dvakrát,

pokud oběť stále nepřijímá, musí ho ponechat již vlastní zlosti, postupovat jeho tempem.“

„Hodnoty jsou v etice něco, co člověk považuje za důležité a tím pádem mají na lidské jednání velký vliv. Jsou standardy.“

„Člověk by si neměl myslet, že Bůh se vzdává zášti. Existuje emocionální změna, která je přirozená.“

„Bůh odpouští, ale zároveň nás vyzívá /sic!/ k lásce“

„Nikdo nedokáže vrátit čas“

„Vnější pokání je nezbytné, neboť odstraňuje negativní neodstranitelné důsledky“

„Odpuštění hříchů nemůžeme očekávat pouze na základě morálních hodnot, ale na základě Boží milosti. Pokud se to spojí s již zmiňovanou moralitou, jde již o obrácení, lítost, či pokání. To překonává krizi morálky a člověk je osvobozen.“

„Dnes se u pojmu svědomí respektuje lidská realita a svoboda, což jsou závazné normy.“

„Nést odpovědnost za své činy je jediným aspektem k tomu, aby člověk, který spáchal hrůzné věci, odpustil i sobě samému za to, co provedl, a naučil se mít znovu rád, či si sám sebe opět začít vážit.“

„Lidé žijí ve světě, kde vládou zákony fyzikální i zákony společnosti, z čehož automaticky plyne i odpovědnost za činy“

„Naše společnost viníky krutě odsuzuje“ (pochybnost oponenta: Nejsme naopak nejmírnější společností v dějinách, co se týče výše trestů?)

„Není možné, abychom nežili na něčí úkor, což je vždy provázeno lítostí.“

„Pokud by na zemi byl zachován pokoj, byl by život šťastnější.“

„Lítost je pocitem, který přichází zákonitě po zlu, které člověk způsobil druhému, a je ukazatelem, že každý v sobě chová určité emoce, což se dříve nebo později projeví, ať chceme nebo ne.“

„Člověk lituje i proto, že se dotkl Boha.“ (Tady by mě výklad opravdu zajímal!)

„Bůh jistě není nespravedlivý, a pro každého má životní cestu předem připravenou.“

„Ano, může si za svoji samotu sama. Jistě je to však také forma jakéhosi očištění, který ji zbavuje hříchů, které po celý svůj život páchala na ostatních“

Dále uvádím několik příkladů autorčina výkladu, který se mi jeví problematický po formální i obsahové stránce:

„Člověk jako jedinec se může očistit pouze prostřednictvím druhého. Pouze to, k čemu jednotlivci ve společné komunikaci dochází, může být později viděno v širším měřítku. Proto se veškeré změny ve společnosti dějí právě kvůli jednotlivcům, přestože tito jsou na sobě nezávislí. Kdo se cítí nevinný, stává se předmětem útoku pouze tehdy, když sám útočí. Pokud někoho viníme, musíme se sami sebe ptát, zda na to máme právo. Každá vina musí být očištěna, přestože máme tendence očistě se vyhýbat.“

„Mnozí lidé se chtějí za své obrácení modlit k Bohu a prosit ho o odpuštění, ne vždy však ví, jaké modlitby zvolit, či kde je najít, neboť s nimi nemají žádné předešlé zkušenosti jak ze svého dosavadního života, tak především z primárního místa učení se, a tím je rodina, která je jednotkou, co ve většině případů dovede své potomky k víře.“

„Tématem odpuštění se mnoho filosofů zabývá nepřímo, ve své práci se zaměřím na autory, který píše o odpuštění jako takovém zcela otevřeně a jasně. Mezi ně patří především R. Spaemann, který se touto problematikou zabývá, stejně jako s pojmy, které s tím souvisí, jako je například odpovědnost, svědomí...“

„Odpuštění však není lehkým procesem a vyžaduje velké úsilí, které bych ráda v této oblasti vyzdvihla.“

Autorčin výklad se výrazně změnil k lepšímu, jazykově i obsahově, když přešla ke kapitole 3 a následujícím. Kapitola 4 o odpuštění je zpracována i metodologicky dobře (biblické zdroje, katechismus...), škoda, že podobně nebylo zpracováno i téma viny, protože autorka zjevně užívá obecný pojem vina a biblický pojem hříchu synonymně, nehledě na to, že hřích má v biblickém pojetí více významů. Ale i v této části se omezila na duchovní literaturu (Kempenský) a neseznámila se s pohledem dogmatické teologie. Nápad citovat Kempenského hodnotím jako zajímavý, nemusela však citovat doslovně tak dlouhý úsek a mohla jej parafrázovat (a když už citovala, měla citát řádně označit). K této části mám dotaz, kde autorka sebrala následující (zjevně chybné) tvrzení: „V prvním, hebrejském pohledu cheset na tuto problematiku jde o věrnost smlouvě a z toho plynoucí dobrou vůli, jde o mužský aspekt milosrdenství, důraz je kladen na odpovědnost. V druhém, řeckém pohledu rachamin jde o něžnou lásku neboli mateřský aspekt milosrdenství, kdy je láska dána zdarma. Slitovat se zde znamená projevit milosrdenství.“

(הרחמים je hebrejský výraz, nikoli řecký; chesed se ostatně píše s „d“: חֶסֶד)

Závěr:

Jsem si vědom těžkostí, které mají studenti sociální práce, když se vyjadřují k tématům z humanitních věd s jejich zcela odlišným způsobem uvažování, jazykem a metodami argumentace. Oceňuji autorčinu snahu odvážit se za hranice vlastního oboru a seznámit se s pohledem filosofie. Rovněž oceňuji její snahu nalézt křesťanský pohled na

Teologická
fakulta
Faculty
of Theology

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

studovanou problematiku (a odpouštím jí, že si plete náboženský a křesťanský pohled s teologickým).

Práci doporučuji k obhajobě.